

Temat: Monarchia stanowa w Polsce

Stan to wyraźnie wyodrębniona grupa społeczna, z własnymi prawami i obowiązkami. Monarchia stanowa to ustrój, w którym władzę króla ograniczają prawa i instytucje stanów.

Stany średniowieczne wyodrębniały się stopniowo, do ok. XIII w.

Duchowieństwo:

- najwcześniej wyodrębnione jako stan (osobne sądy kanoniczne)
- wewnętrznie zróżnicowany (niżsi duchowni i prałaci, osobna grupa – mnisi)
- rekrutowany z pozostałych stanów (ale prałatury tylko dla synów szlacheckich)
- łączenie funkcji kościelnych z dobrami materialnymi sprzyjało zeświecczeniu

Rycerstwo:

- powstało z drużyny władcy, obdarzonej za zasługi ziemią i immunitetami
- zobowiązane do służby wojskowej na wezwanie króla (pospolite ruszenie)
- od XV w. pospolite ruszenie zastąpiła armia zaciężna – rycerstwo stało się szlachtą
- zróżnicowane majątkowe (ale w Polsce formalna równość szlachecka)
- z czasem zamknięte do osób w nim urodzonych (lub ew. nobilitowanych przez króla)

Mieszczanie:

- stan powstały z ludności służebnej podgrodzi oraz osadników w nowych miastach
- wyodrębnienie – akty lokacji miast oraz wykupywanie miast od ich właścicieli
- wewnętrzny podział na **patrycjat, pospólstwo i plebs**

Chłopi:

- początkowo wolni (tzw. kmiecie), potem poddani panom feudalnym
- zobowiązani do renty feudalnej dla pana i dziesięciny dla Kościoła
- przywileje dla szlachty stopniowo ograniczały prawo chłopów do opuszczania wsi – brak przywilejów i wspólnych instytucji.

Osobną grupą, również mającą odrębne prawa, obowiązki i instytucje byli Żydzi. W monarchii stanowej państwo to byt prawny odrębny od króla ("Korona Królestwa Polskiego"), niepodzielny i suwerenny. Monarchia stanowa w Polsce istniała od XIV w. (Władysław Łokietek,

Kazimierz Wielki). Za Jagiellonów zaczął ją zastępować ustrój demokracji szlacheckiej, choć podział na stany i odrębne instytucje stanowe trwał aż do początków II Rzeczypospolitej.

[Praca domowa w ćwiczeniu.](#)

Przywileje szlacheckie

- ❑ koszycki (1374)
- ❑ czerwiński (1422)
- ❑ warcki (1423)
- ❑ jedlneńsko – krakowski (1430, 1433)
- ❑ cerekwicko – nieszawski (1454)
- ❑ piotrkowski (1496)
- ❑ konstytucja „Nihil novi” (1505)

